

Dr hab. Mariola Lemonnier, prof. UWM
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Recenzja pracy doktorskiej magistra Pawła Kułaka zatytułowanej "Analiza zastosowania, interpretacji i egzekwowalności umów kredytowych opartych na standardzie Loan Market Association w prawie polskim"

Rozprawa doktorska napisana przez mgr. Pawła Kułaka zasługuje na pozytywną ocenę jako opracowanie ważnego problemu badawczego. Praca może być przedmiotem dalszych czynności w ramach przewodu doktorskiego.

1. Wybór i zakres tematu

1. Wybór tematu rozprawy doktorskiej jest cenny, ponieważ kryzysy na rynku finansowania wielopłaszczyznowych inwestycji z jakimi mamy do czynienia w ostatnich latach, uświadomiły konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego funkcjonowania konsorcjalnych kredytów syndykowanych.

Potrzeba podjęcia inicjatyw mających na celu standaryzację praktyk bankowych na tym rynku została omówiona w dysertacji. Powyższe zagadnienia nie były do tej pory przedmiotem kompleksowego omówienia w literaturze polskiej, a rozmiary prowadzonych transakcji przez banki mające siedzibę w Polsce na pewno uzasadniają wagę i aktualność wyboru tematu.

Co do samej koncepcji tematu zamyka się ona w praktyce stosowania, interpretacji i egzekwowalności międzynarodowych umów kredytowych, finansujących wysoko nominalowe inwestycje. Poruszana w pracy problematyka jest niezwykle istotna i przedstawiona w sposób profesjonalny, co wpływa na pozytywną ocenę dysertacji.

W warunkach gospodarki rynkowej, a zwłaszcza w dobie globalizacji rynków finansowych oraz swobody przepływu kapitałów i płatności, państwo powinno korygować i zajmować jasne stanowisko wobec praktyk finansów międzynarodowych, które mogą przynosić zyski ale również w tej samej proporcji - straty znacznych rozmiarów. Zrozumienie praktyki kontraktów międzynarodowych poprzez standardy stowarzyszeń międzynarodowych można uznać za etap rozwoju regulacji o charakterze finansowym. Swoboda umów jest punktem wyjścia dla wielu inicjatyw zakończonych akceptacją (na arenie międzynarodowej i

oczywiście w Unii Europejskiej) przez środowisko profesjonalistów, czasem, jak w opisanej praktyce, zakończonych propozycją samych zainteresowanych. Praca wykracza poza kategorie prawne i tworzy interesujące pole badawcze szczególnie mogące zainteresować organy nadzoru nad rynkiem finansowym w Polsce i podmioty instytucjonalne biorące udział w tego rodzaju finansowaniu.

Podjęcie tematu o szerokich implikacjach finansowych, szerokim horyzoncie podmiotowym, wychodzącym poza narodowe ramy prawne, zasługuje na uwagę. Trzeba powiedzieć, że praca poza prawem cywilnym, swoim zakresem także obejmuje prawo międzynarodowe prywatne, prawo finansów publicznych, prawo bankowe, prawo rynków finansowych, prawo handlowe, chociaż główny akcent został położony na prawo porównawcze szczególnie analizę rozwiązań prawa anglosaskiego na tle prawa polskiego. Cenne są przełożone na język polski rozwiązania prawa umów kultury prawa precedensowego w świetle międzynarodowej dominacji tej kultury na rynku finansowym.

2. Konstrukcja i metodologia pracy

Dysertacja składa się z zagadnień wstępnych, czterech rozdziałów uwieńczonych obszernym zakończeniem. Całość jest spójna i czytelna. Zasadniczym założeniem Autora recenzowanej dysertacji jest wprowadzenie do tematyki konsorcjalnych kredytów finansujących inwestycje międzynarodowe - problemy praktyczne i teoretyczne jakie występują na tym polu. Badania Doktoranta koncentrowały się na analizie standardów, praktyk bądź zaleceń przez dane państwo i ich zbieżności z krajową kwalifikacją prawną. Jedną z tez badawczych pracy sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie czy przepisy prawa polskiego nadążają za dynamicznym i regulowanym prawami ekonomii rozwojem rynku finansowego. Odpowiedź autora jest odpowiedzią jak standardy umowy kredytowej LMA opracowane w prawie anglosaskim są stosowane i właściwie interpretowane, co sprowadza się do analizy prawa obcego, które także ma zastosowanie do umów zawieranych przez polskie podmioty.

Przyjęte założenia i cele badawcze posłużyły wykazaniu, że standaryzacja wpływa na bezpieczeństwo funkcjonowania rynku kredytów konsorcjalnych, co powinno skutkować lepszym ich wykorzystaniem przez podmioty polskie. Na tym polega także wartość poznawcza omawianej dysertacji. Natomiast poznanie i zrozumienie zabezpieczeń kredytów powinno pozwolić na lepsze przeciwdziałanie kryzysom finansowym i uczynienie rynku

kredytów konsorcjalnych przyjaznym dla podmiotów krajowych, które zainteresowane są pozyskaniem lub zainwestowaniem kapitału. .

Wśród metod, którymi posługuje się Doktorant dla potrzeb poszczególnych fragmentów rozdziałów, jest metoda historyczna, prawnoporównawczą w ujęciu funkcjonalnym, chociaż najczęściej stosowana jest metoda empiryczno - analityczna. Autor zastosował również metodę historyczno-opisową oraz dogmatyczną, która umożliwiła mu analizę materiału normatywnego. W analizach jurydycznych uwzględnione zostało – w różnym zakresie – kilka płaszczyzn, z których na czoło wysuwa się metoda analizy praktyki stosowania prawa, analiza ekonomiczna, aspekty prawnoporównawcze i analiza prawa obcego. Zastosowane metody badań oparte zostały o studia przede wszystkim zagranicznej literatury.

Zastosowane metody badawcze podniosły wartość merytoryczną rozprawy, praca jest dobrze przygotowana pod względem metodologicznym, a jej koncepcja jest przemyślana i konsekwentnie podporządkowana celom badawczym.

3. Treść rozprawy

Standaryzacja międzynarodowych praktyk finansowania wielopłaszczyznowych inwestycji dużych rozmiarów jest faktem na skalę globalną. Między innymi dlatego powstały wzorce międzynarodowe, które w pewnej mierze (z powodu stosowania także prawa właściwego) regulują umowy specyficzne jakimi są kredyty syndykowane.

Standaryzacja umów kredytowych w ramach Loan Market Association wymagała pokazania najpierw jak kształtuje się rynek kredytów syndykowanych na świecie i jak wygląda on w Polsce. Autor przedstawia podstawowe informacje o umowie kredytowej na gruncie prawa polskiego, następnie przechodzi do omówienia podmiotów biorących udział w transakcjach będących przedmiotem analizy. Ciekawe jest na tym etapie pracy wyróżnienie banków instytucjonalnych jako rodzaju podmiotów lub banków prywatnych. U podstaw takich podziałów stało na pewno kryterium racjonalnego podziału o charakterze ekonomicznym. Następny podział instytucji wspólnego inwestowania jakimi są fundusze nazwane i nienazwane nasuwa pewne uwagi (szczególnie gdy chodzi o fundusze alternatywne) ale rozumiem, iż chodziło w tym miejscu o wskazanie najważniejszych podmiotów dla praktyki rynku kredytów konsorcjalnych. Także kryteria wyróżnienia funduszy są zmienne - raz przedmiotowe (fundusze rynku pieniężnego, fundusze inwestujące

w nieruchomości) a raz podmiotowe (towarzystwa). Dla lepszej czytelności tego niewielkiego fragmentu pracy należałoby się zastanowić nad kryterium wyodrębnienia i wspomnieć o regulacjach Unii Europejskiej w sprawie funduszy.

Bardzo interesujące jest przedstawienie rozwoju rynków syndykowanych ze świetnym podejściem anglosaskim do omawianej praktyki, wykazując u Autora biegłą znajomość tego spojrzenia na zjawisko. Prace doktorskie oparte na praktyce zagranicznej stanowią bazę dla badań porównawczych, szczególnie gdy w krajowym zasobie opracowań nie znajdujemy podobnych rozważań.

Autor przedstawia różne typy transakcji w świetle strategii europejskiej polityki stabilizacji długów publicznych, a w następnym punkcie historię handlu wierzytelnościami międzynarodowymi na tle rozwoju Stowarzyszenia Rynku Kredytów (LMA) czy innych podobnych stowarzyszeń na świecie.

Standaryzacja prawa umów na arenie europejskiej i światowej ma długą historię stąd też przedstawienie przykładów typów transakcji kredytowych w rozdziale drugim wskazuje na chęci Autora do wyjaśnienia poszczególnych typów i potrzebie klasyfikacji transakcji. Widać u Autora podejście pedagogiczne do czytelnika, gdyż każdy typ transakcji finansowanych przez kredyty syndykowane jest opisany i wyjaśniany, co stanowi istotny walor poznawczy pracy. Jednocześnie podziały mają charakter praktyczny i mogą posłużyć zarówno do bezpośredniego zastosowania jak i do opracowania polskojęzycznych wersji wzorców umów.

Autor sięga do wielopłaszczyznowych analiz, od ujęcia przedmiotowego po kryterium podmiotowe, od metody finansowania pośredniego po etapowe ujęcie zawierania transakcji. Takie wielostronne podejście wymagało od Doktoranta biegłej znajomości praktyki i teorii co zresztą podkreśla w przypisach, stosując odwołania do badań własnych przeprowadzonych podczas pracy w spółce zajmującej się omawianymi praktykami kredytowymi.

Rozdział trzeci zawiera analizę umów kredytowych pod kątem klauzul kontraktowych opierając się na przykładach i opisie wybranych charakterystycznych warunków umów. Szczególne znaczenie tego rozdziału dla całości pracy polega na uwagach prawnoporównawczych, które wzbogacone są pojęciami angielskojęzycznymi tłumaczonymi przez autora na język polski ale nie tylko w dosłownym znaczeniu lecz także w praktycznym ujęciu. Autor odkrywa czytelnikowi tajniki umów kredytów konsorcjalnych posługując się terminologią profesjonalisty rynku finansowego i prawnika specjalizującego się w analizie umów kredytów syndykowanych. Wykonanie bądź niewykonanie umowy jest podporządkowane pragmatycznemu podejściu Autora, który opisuje podstawowe przyczyny

niewykonania lub niewłaściwego wykonania umów, zwracając uwagę na przepisy prawa polskiego w omawianym zakresie. Zastosowanie prawa obcego jest elementem, na który zwraca uwagę Autor przyporządkowując poszczególnym klauzulom umownym ich rozumienie na gruncie prawa polskiego.

Rozdział czwarty jest bogaty w tematykę o charakterze teoretycznym i praktycznym. Rozważania o długu równoległym w szerokim ujęciu porównawczym (chociaż w tym miejscu można byłoby dodać krótkie uwagi o polskiej przedwojennej konstrukcji długu na okaziciela), stosunku interpretacji do egzekwowalności wybranych elementów umów, kwestii umowy powierniczej, zabezpieczeń umów kredytów syndykowanych ze szczególnym zwróceniem uwagi na zastaw, hipotekę, przewłaszczenie na zabezpieczenie. Jest to bardzo szerokie spektrum analizy, stąd też krótkie ujęcie na przykład zabezpieczenia wekslowego jest uzasadnione.

4. Formalna strona pracy

Dysertacja jest napisana obrazowym i fachowym językiem, pełnym sformułowań charakterystycznych dla omawianej praktyki. Ogólne zadowolenie z treści rozprawy nie zwalnia jednak recenzenta od obowiązku wskazania niedociągnięć, które w sposób zasadniczy nie wpływają na ocenę pracy.

W każdej recenzowanej pracy, zdarzają się elementy słabsze, a nawet wynikające ze zwykłych niedopatrzeń autorskich. Przykrym obowiązkiem recenzenta jest ich wskazywanie, często zaraz po omówieniu najlepszych elementów rozpraw.

Celem uwag jest jednak dążenie do eliminacji błędów w dalszej pracy naukowej, czy wprowadzenie poprawek przed publikacją pracy.

Pierwsza grupa uwag krytycznych dotyczy aspektów redakcyjnych rozprawy. Nie wiadomo dlaczego tytuły rozdziałów nie zostały wprowadzone do spisu treści.

Autor w przypisach nie posługuje terminem op. cit. - dzieło cytowane i niejednokrotnie powtarza przywoływane wcześniej dzieło czy treść przypisu. Mniemam, iż jest to zwykłe niedopatrzenie redakcyjne.

Niektóre stosowane skróty angielskojęzyczne nie zostały rozwinięte, natomiast przy instrumentach pochodnych dodano określenie "tzw." podczas gdy są to pojęcia ustawowe w prawie polskim. Wykresy na stronach od 94 do 97 wymagają wskazania źródła ich pochodzenia, chociażby, że są to opracowania własne.

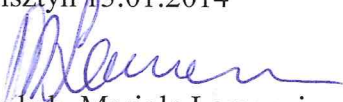
Ostatnia grupa uwag odnosi się do literatury, z której korzystał Doktorant. Niewątpliwie jest to bardzo ciekawy zbiór literatury krajowej i obcojęzycznej, ekonomicznej i prawniczej. Tym nie mniej widziałabym w pracy więcej pozycji rodzimych, chociażby z zakresu prawa zobowiązań, prawa rynku finansowego, czy prawa bankowego.

Konkluzja

Uważam, że zarówno ogólna koncepcja pracy, przyjęty sposób argumentowania, jak też rozważania i analizy szczegółowe rozwijane w kolejnych rozdziałach zasługują na uznanie. Rozprawa doktorska Pana mgr. Pawła Kułaka spełnia wszystkie wymogi, stawiane rozprawom doktorskim w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.), gdyż **stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazując ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinach prawnych oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.** Na uwagę zasługuje zarówno prekursorski zakres tematu, konieczność posługiwania się terminologią obcojęzyczną i prawem obcym w stosunku do praktyki międzynarodowej jak i waga zagadnienia w polskim porządku prawnym.

W związku z powyższym uzasadnione będzie dopuszczenie Pana mgr. Pawła Kułaka do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

Olsztyn 13.01.2014

Dr hab. Mariola Lemonnier, prof. UWM